

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ВКУЛОВА Альона Олегівна

УДК: 338.27:45.01

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЄЮ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ**

**Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством**

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі менеджменту інноваційної та інвестиційної діяльності економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
ЖИЛИНСЬКА Оксана Іванівна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
завідувач кафедри менеджменту інноваційної та інвестиційної
діяльності

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
ЄГОРОВ Ігор Юрійович,
Державна установа
«Інститут економіки та прогнозування
НАН України»,
завідувач відділу інноваційної політики,
економіки та організації високих технологій;

кандидат економічних наук, професор
АНДРОЩУК Геннадій Олександрович,
НДІ інтелектуальної власності
Національної академії правових наук України,
завідувач лабораторії правового забезпечення
розвитку науки і технологій.

Захист відбудеться 30 травня 2016 р. о 16⁰⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.48 Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 03022, м. Київ, вул. Васильківська 90-А, економічний факультет, ауд. 203.

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 58, кабінет 12.

Автореферат розісланий “27” квітня 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. В. Баженова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасні високі темпи економічного розвитку провідних країн світу базуються на широкомасштабному впровадженні інновацій, в основі яких – прискорене уречевлення об'єктів інтелектуальної власності у наукоємній продукції й послугах та їх масове споживання. За умов становлення інформаційного суспільства з посиленням глобальної конкуренції в інноваційній сфері актуалізується проблема прискорення комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, а стратегічні пріоритети господарюючих суб'єктів зміщуються від самостійного випуску наукоємної продукції до спільної економічної реалізації винаходів у межах ліцензійних угод та промислової кооперації. Відтак формування горизонтальних зв'язків між суб'єктами господарювання у процесах комерціалізації інтелектуальної власності змінює цілі і задачі державного регулювання у контексті стимулювання активізації взаємодії суб'єктів науково-технічної та інноваційної діяльності різних інституційних секторів, що дає змогу сформуванню множинності джерел інвестиційних ресурсів та забезпечити їх акумулювання на всіх етапах життєвого циклу об'єктів прав інтелектуальної власності.

За наявності потужних наукових та інтелектуальних ресурсів в Україні їх потенціал поки що не знайшов своєї економічної реалізації. Відповідно до рейтингу Глобального індексу інновацій 2015 р. Україна посіла лише 64 місце, хоча й увійшла до кола ТОП-25 країн світу з найвищою патентною активністю. Нині актуалізується проблема розбудови ефективної системи державного регулювання інтелектуальної власності, що уможливить переорієнтування національної економіки до інноваційної моделі соціально-економічного розвитку на основі підвищення економічної віддачі від результатів науково-технічної та інтелектуальної діяльності.

Економічну проблематику інтелектуальної власності опрацьовано у роботах багатьох іноземних вчених-економістів, серед яких виділяємо праці Г. Бромберга, Дж. Гелбрейта, В. Гойля, Г. Десмонда, Г. Іцковіца, А. Козирєва, Ю. Конова, Р. Левіна, Б. Леонтєва, Р. Нельсона, В. Мухопода, Т. Стюарта, А. Саннікова, М. Сеннікова, Г. Чесбро, Л. Шаршуквої та ін. Сучасні тенденції формування ефективної інноваційної моделі економічного розвитку та економічні проблеми управління інтелектуальною власністю відображені у дослідженнях українських вчених: Г. Андрощука, Ю. Бажала, В. Базилевича, О. Бутнік-Сіверського, В. Валіє, М. Вачевського, В. Вірченка, А. Віпренка, О. Гордова, Н. Гражевської, В. Гесця, В. Дроб'язко, В. Зінова, І. Єгорова, О. Жилінської, Т. Затонацької, А. Ігнапюк, І. Корнілової, І. Одопюка, В. Осецького, В. Семиноженка, А. Старостіної, В. Хаустова, П. Цибульова, В. Чеботарьова, Д. Черваньова, О. Ястремської й ін.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених інтелектуальній власності, багато питань залишаються поки що невирішеними. Недостатньо уваги приділяється теоретичним і практичним аспектам розбудови ефективних механізмів комерціалізації інтелектуальної власності в Україні, що мають активізувати інноваційну діяльність вітчизняних суб'єктів господарювання через стимулювання міжсуб'єктної взаємодії учасників процесу комерціалізації інтелектуальної власності. Актуалізуються проблеми трансформації науково-технічної діяльності в повноцінний вид економічної діяльності. Потребує наукового вивчення і деталізації розробка практичних рекомендацій удосконалення державного регулювання комерціалізацією

інтелектуальної власності. Актуальність, теоретична та практична значущість проблем і необхідність їх наукового опрацювання зумовили вибір об'єкта дисертаційної роботи, визначення теми, мети, предмета і завдань дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами. Дисертаційна робота є складовою науково-дослідної роботи економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка у межах теми: “Модернізація економіки України на засадах сталого соціально-економічного розвитку: закономірності, протиріччя, ризику” №11БФ040-01 (реєстраційний номер 0111U006456) у частині розділу “Управління інноваційним розвитком на мікро-, мезо-, і макрорівнях національної економіки”, в межах якої автором розроблено стратегічний підхід до створення системи управління об'єктами права інтелектуальної власності в організації (п.п. 3.1.3, п.п. 3.3.2), виявлено вплив держави на формування і розвиток інноваційної інфраструктури (п.п. 4.1.3), узагальнено прикладні аспекти державного регулювання розвитку інфраструктурного забезпечення інноваційної діяльності в Україні (п.п. 4.2.2) та розкрито сучасні тенденції розгортання інвестиційних процесів в умовах глобалізації (п.п. 5.2.2) та у межах теми: “Розробка методів керування системою трансферу технологій” №11БП013-01 (реєстраційний номер 0116U004825).

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка теоретико-методичного забезпечення та організаційних заходів удосконалення державного регулювання комерціалізацією інтелектуальної власності в Україні.

Досягнення поставленої мети зумовило вирішення таких завдань:

- поглибити змістовне розуміння сутності інтелектуальної власності як об'єкта комерціалізації крізь призму її життєвого циклу;
- дослідити економічні взаємовідносини між суб'єктами комерціалізації інтелектуальної власності;
- проаналізувати існуючі моделі державного регулювання комерціалізацією інтелектуальної власності та систематизувати його інструментарій на основі узагальнення світового досвіду створення сприятливих умов активізації залучення об'єктів промислової власності до господарського обігу;
- визначити сучасний стан та економічні аспекти винахідницької активності в Україні у контексті світових тенденцій розвитку ринку інтелектуальної власності;
- з'ясувати економічну природу ризиків, які виникають під час комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності;
- виявити та систематизувати основні фактори впливу на комерціалізацію об'єктів інтелектуальної власності у національній економіці;
- здійснити науково-теоретичне обґрунтування необхідності запровадження страхових заходів захисту об'єктів промислової власності для активізації процесу їх комерціалізації;
- розробити методичні засади обґрунтування вибору інструментів державного регулювання комерціалізацією інтелектуальної власності в Україні.

Об'єктом дослідження є процеси державного регулювання комерціалізацією інтелектуальної власності в Україні.

Предметом дослідження є теоретичні положення і методичні основи державного регулювання комерціалізацією інтелектуальної власності та практичні аспекти їх реалізації в Україні.

Методи дослідження. Теоретико-методичний базис дисертаційної роботи сформовано на основі використання загальнонаукових і спеціальних методів дослідження з урахуванням міждисциплінарного характеру наукової розвідки. У процесі дослідження поєднано такі загальнонаукові методи, як: аналіз і синтез, індукція і дедукція, метод логічного узагальнення. Діалектичний метод дав змогу виявити взаємозв'язок між процесами залучення у господарський обіг об'єктів промислової власності та конкурентоспроможністю національної економіки (п. 1.3, п. 2.1). За допомогою логічного узагальнення та абстрагування уточнено понятійний апарат дослідження (п. 1.1, п. 3.1) та сформульовано висновки. Метод економіко-статистичного аналізу знайшов своє відображення у дослідженні сучасного стану та економічних аспектів винахідницької активності в Україні (п. 2.1). Методи порівняльного та системного аналізу використано для узагальнення світового досвіду державного регулювання комерціалізацією інтелектуальної власності (п. 1.3) та виявлення глобальних тенденцій ринку об'єктів інтелектуальної власності (п. 2.1, 2.2). Метод експертних оцінок застосовано для визначення факторів впливу на ефективність комерціалізації об'єктів промислової власності (п. 2.3). За допомогою графічного методу унаочнено статистичний матеріал та візуалізовано результати дослідження (п. 1.2, п. 2.1, п. 3.1, п. 3.2). При цьому враховувалися багатовимірність аналізу, принцип єдності теоретичного та емпіричного.

Інформаційною базою дисертаційної роботи є економіко-статистичні дані Державної служби статистики України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Українського інституту науково-технічної експертизи та інформації, Державної служби інтелектуальної власності України, Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності Національної академії правових наук України, Національного інституту стратегічних досліджень, матеріали науково-практичних конференцій і семінарів. У роботі використовуються законодавчі та нормативно-правові акти України, статистичні та аналітичні матеріали Міжнародного валютного фонду, статистичні огляди країн-членів ОЕСР, а також бази даних Всесвітньої організації інтелектуальної власності.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці теоретико-методичного забезпечення та організаційних заходів удосконалення державного регулювання комерціалізацією інтелектуальної власності в Україні.

Найбільш суттєві теоретичні і практичні результати, що характеризують новизну дослідження й особистий внесок автора, такі:

вперше:

– обґрунтовано запровадження системи страхових заходів захисту об'єктів промислової власності як пріоритетного інструменту державного стимулювання суб'єктів комерціалізації інтелектуальної власності, який забезпечує створення компенсаційних ефектів протидії втратам від ризиків, які мають системний характер і виникають на всіх етапах життєвого циклу об'єктів промислової власності;

вдосконалено:

– теоретико-методичне забезпечення вибору інструментів державного регулювання комерціалізацією інтелектуальної власності на основі багатофакторної стохастичної моделі залежно від пріоритетності, рівня ризиковості та сукупності унікальних характеристик об'єктів промислової власності, що дає змогу підвищити ефективність розподілу державних коштів у формі грантового фінансування суб'єктів комерціалізації об'єктів промислової власності;

– методичний інструментарій оцінювання вартості об'єктів промислової власності у частині врахування форм комерціалізації, що дає змогу пришвидшити процедуру оцінювання та врахувати економічні інтереси всіх суб'єктів комерціалізації;

дістали подальшого розвитку:

– прикладні аспекти формування стратегічних орієнтирів та пріоритетних напрямів інноваційного розвитку в Україні у частині врахування результатів форсайтних та маркетингових досліджень світових ринків наукоємної продукції;

– систематизація внутрішніх і зовнішніх факторів впливу на процеси комерціалізації об'єктів промислової власності, що дало змогу виявити специфічних суб'єктів на ринку інтелектуальної власності – патентних тролей, непродуктивна діяльність яких стримує економічну реалізацію винаходів;

– інструментарій управління ризиками комерціалізації інтелектуальної власності у частині розробки методичних рекомендацій з вибору оптимального рішення щодо зниження ризику процесів комерціалізації, що здійснено на основі застосування матричного підходу.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що основні теоретичні та методичні положення, викладені в роботі, доведені до рівня конкретних методичних розробок і прикладних рекомендацій, які можуть бути використані в процесі формування державної стратегії комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності для формування, збереження і нарощення конкурентних переваг економіки України.

Основні положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи з актуальних проблем державного регулювання комерціалізацією об'єктів права інтелектуальної власності в Україні знайшли практичне використання у роботі Комітету Верховної Ради України з питань бюджету – як аналітичне забезпечення пропозицій та науково-практичних висновків щодо особливостей методичного інструментарію механізму комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності в Україні та заходів щодо їх впровадження (довідка № 0401 від 11.02.2014 р.). Практичне використання знайшли аналітичні матеріали щодо особливостей застосування методики оцінки об'єктів права інтелектуальної власності залежно від форм їх комерціалізації в Україні, що розглянуто у роботі Комітету з питань інформатизації та інформаційних технологій Верховної Ради України (довідка № 04-22/13-445 від 01.10.2014 р.), а також у Комітеті з питань економічної політики (довідка № 04-18/15-339 від 02.10.2014 р.). Наукові результати та методичні матеріали дисертаційної роботи апробовані і впроваджені у навчальний процес, зокрема у новій навчальній дисципліні “Страховання інтелектуальної власності”, що вперше запроваджено у підготовці магістрів спеціальності “Економічна теорія” на економічному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка (довідка № 013/428 від 24.09.2014 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є особисто виконаною науковою працею. Усі наукові положення, висновки і пропозиції, що викладені в дисертації і виносяться на захист, отримані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використані лише ті ідеї та положення, які є результатом особистих досліджень здобувача. Внесок здобувача у роботи, виконані у співавторстві, подано у списку опублікованих праць за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації. Головні наукові результати дисертації обговорювалися на 26 міжнародних та всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях, а саме: Міжнародній науково-практичній конференції “Інноваційна теорія Йозефа Шумпетера: сучасне звучання економічних та управлінських ідей” (Київ, 2012); Науково-практичній конференції “Актуальные проблемы менеджмента: Формирование эффективных систем и процессов стратегического управления” (Санкт-Петербург, РФ, 2012); Міжнародних науково-практичних конференціях студентів, аспірантів та молодих вчених “Шевченківська весна: Економіка” (Київ, 2013, 2014); Міжнародній науково-практичній конференції “Менеджмент у XXI сторіччі: методологія і практика” (Полтава, 2013); Міжнародному науково-практичному конгресі “Modern tools of the economy. Modernization. New alternatives” (Відень, Австрія, 2013); Міжнародній науково-практичній конференції “Интеллектуальная собственность: взгляд в будущее” (Москва, РФ, 2013); Міжнародній науково-практичній конференції “Роль і значення інтелектуальної власності в інноваційному розвитку економіки” (Київ, 2013); Міжнародній науково-практичній конференції “Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України” (Київ, 2013); Міжнародних науково-практичних конференціях студентів, аспірантів і молодих вчених “Грудневі читання” (Київ, 2013, 2014); Науково-практичній конференції “Фінанси інституційних секторів економіки України: стан, тенденції розвитку, практика реформування” (Київ, 2013); Міжнародному науковому конгресі “The Unification of Economists and Lawyers – Key to the New Stage of Development” (Берн, Швейцарія, 2013); Міжнародному науковому та практичному конгресі “The genesis of genius” (Женева, Швейцарія, 2014); Першій Європейській конференції з інновацій у технічних і природничих науках “East West Association for Advanced Studies and Higher Education” (Відень, Австрія, 2014); Міжнародній науковій та практичній конференції “Innovations in science, technology and the integration of knowledge” (Лондон, Велика Британія, 2014); Міжнародному науковому конгресі економістів та правознавців “Science Engineering and Economic Paradigm of Modern Society”, (Базель, Швейцарія, 2014); XXII Міжнародній науково-практичній конференції “Актуальні питання інтелектуальної власності”, (Київ, 2014); Міжнародній науково-практичній конференції “Економіка країни: стан, досягнення та перспективи подальшого співробітництва з країнами ЄС” (Одеса, 2014); Всеукраїнських науково-практичних конференціях студентів, аспірантів і молодих вчених “Об’єднані наукою: перспективи міждисциплінарних досліджень” (Київ, 2014, 2015), Міжнародній науково-практичній конференції “Najnowsze badania naukowe. Teoria, praktyka” (Познань, Польща, 2015), VIII Міжнародній науково-практичній конференції “Актуальні питання економічних наук” (Запоріжжя, 2015), IX Міжнародній науково-практичній конференції “The Strategies of Modern Science Development” (Чарльстон, США, 2015).

Публікації. За темою дисертаційної роботи опубліковано 33 наукові праці загальним обсягом 10,06 д. а. (з них 8,71 д. а. належать особисто автору), розділ у колективній монографії у співавторстві, 10 наукових статей (7,66 д. а., з них 7,00 д. а. – авторські), у тому числі дев'ять у наукових фахових виданнях України (з них чотири – у виданнях, що включені до наукометричних баз даних), одна – в іноземному періодичному науковому виданні та 22 публікації за матеріалами доповідей на наукових і науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації включно із списком використаних джерел, що налічує 198 найменувань, становить 225 сторінок. Текст містить 55 рисунків, 21 таблицю, 20 додатків.

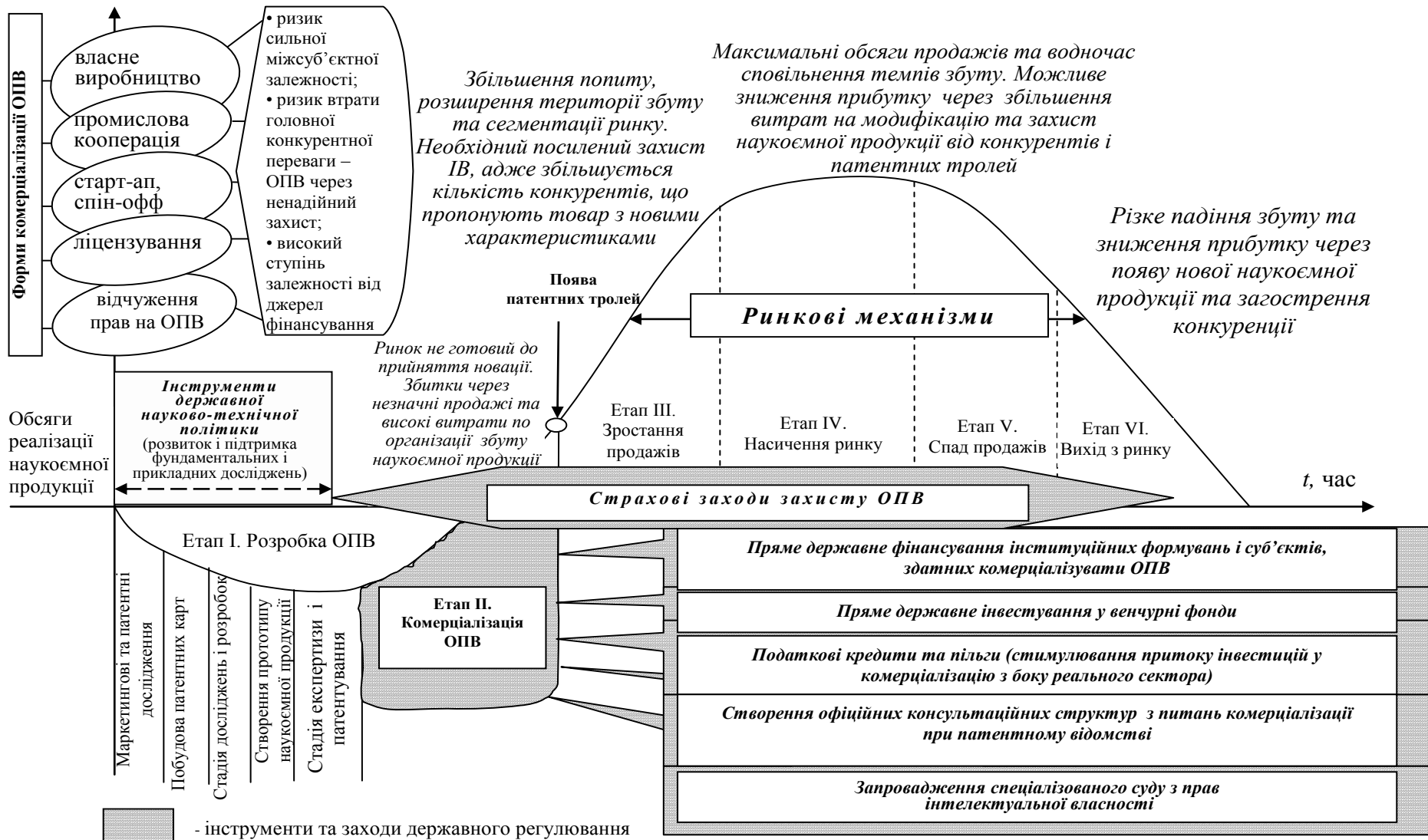
ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, сформульовано її мету і завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, відображено зв'язок теми з існуючими науковими розробками. Висвітлено наукову новизну і практичну значущість отриманих результатів, подано відомості про їх апробацію та публікації результатів дисертаційної роботи.

У **першому розділі “Теоретичні засади державного регулювання комерціалізацією інтелектуальної власності”** актуалізовано проблематику необхідності державного регулювання на етапі комерціалізації життєвого циклу об'єкта промислової власності; з'ясовано економічні взаємовідносини між суб'єктами комерціалізації інтелектуальної власності; систематизовано інструментарій державного регулювання комерціалізацією інтелектуальної власності у провідних країнах світу.

В умовах економіки знань інтелектуальна власність постає ключовою складовою інноваційної діяльності, що нині є головним інтенсивним фактором розвитку національного господарства, основу якого визначають не стільки кількісні аспекти результатів науково-технічної та інтелектуальної діяльності, що закріплені у вигляді прав на об'єкти інтелектуальної власності, скільки можливість їх ефективного практичного впровадження у господарський обіг. Відтак створення і реалізація інтелектуальної власності (ІВ) трансформується з об'єкта переважно правових відносин у домінуючий об'єкт економічних відносин.

Виявлено, що стадія комерціалізації є визначальним і найбільш проблемним етапом життєвого циклу об'єкта промислової власності, на якому важелі державної науково-технічної політики вже не дієві, а ринкові механізми ще не працюють. Ефективність етапу комерціалізації забезпечує інтенсивна взаємодія ключових інституційних утворень і суб'єктів (дослідників, розробників, винахідників, інвесторів), результатом якої є відшкодування та капіталізація витрат на створення об'єкту інтелектуальної власності шляхом його комерціалізації, що об'єктивізує прискорення інноваційних процесів й інтенсифікує подальшу генерацію нових об'єктів інтелектуальної власності. Відтак відбувається відхід від парадигми державної підтримки лише винахідників та актуалізується державне стимулювання всіх суб'єктів, здатних до акумулювання фінансових ресурсів для комерціалізації об'єктів промислової власності (ОПВ), що потребує системного застосування інструментарію державного регулювання на всіх етапах їх життєвого циклу (рис. 1).

Джерело: розроблено автором

Виявлено, що високоризиковий характер, множинність суб'єктів та форм комерціалізації (власне виробництво, промислова кооперація, стартап, спін-офф, ліцензування, відчуження прав), а також її домінуюче значення як інтенсивного фактора економічного зростання актуалізують проблематику державного регулювання сфери ІВ. Державне регулювання комерціалізацією ІВ визначено як сукупність інструментів і заходів, що спрямовані на забезпечення сприятливих економіко-правових, організаційних та інформаційних умов захисту та активізації впровадження ОПВ у господарський обіг для ефективної реалізації результатів науково-технічної та інтелектуальної діяльності з метою інтенсифікації соціально-економічного й інноваційного розвитку національного господарства.

Аргументовано необхідність зосередження регуляторної діяльності держави на трьох головних напрямках: *захисті ОПВ*, що зумовлює мінімізацію ризиків і дає змогу забезпечити монопольне становище патентовласника, *активізації інтеграції суб'єктів комерціалізації*, що дає змогу скоротити терміни проходження етапів життєвого циклу ОПВ і забезпечує досягнення балансу інтересів всіма її учасниками; *сприянні розбудові інноваційної інфраструктури*, яка реалізує потенціал інноваційної діяльності. Відтак державне регулювання комерціалізацією ІВ має бути спрямовано на забезпечення захисту результатів новаторства, координацію між усіма суб'єктами комерціалізації та стимулювання інвесторів шляхом запровадження низки мотиваційних інструментів. Систематизація інструментарію державного регулювання комерціалізації ІВ у провідних країнах світу дала змогу з'ясувати, що процес упровадження ОПВ у господарський обіг є об'єктом посиленої уваги держави, реального сектору та науковців, розроблено та застосовуються різноманітні схеми комерціалізації ОПВ – від передачі до приватного сектора прав власності на винахід, створений за рахунок бюджетних коштів (США), до систем, у яких держава залишає за собою визначені права власності та активно сприяє комерціалізації ОПВ, що були створені за рахунок державного фінансування, як це здійснюється у Великій Британії, Німеччині, Японії. У роботі актуалізовано проблематику запровадження прогресивного досвіду державного регулювання комерціалізацією ІВ в українську практику.

У другому розділі **“Особливості комерціалізації інтелектуальної власності в Україні у контексті світових тенденцій”** досліджено структуру й головні характеристики вітчизняного ринку ІВ, проаналізовано динаміку та сучасний стан винахідницької активності в Україні та світі, розкрито економічні аспекти розвитку вітчизняного ринку ІВ та головні фактори комерціалізації ІВ у національній економіці.

Виявлено, що сучасні тенденції розвитку вітчизняного ринку ІВ за останнє десятиріччя, головним чином, проявляються у динамічному характері збільшення кількості зареєстрованих патентів як на винаходи (↑10,6%), так і на корисні моделі (↑396,3%), що свідчить про стрімкі темпи нарощення інтелектуального потенціалу й зумовлює об'єктивну необхідність пошуку ефективних інструментів їх захисту та комерціалізації (таблиця 1). При цьому зміщення вектора активізації патентування з винаходів на корисні моделі спричинено необхідністю мінімізації фінансових витрат. Водночас видача охоронного документа без перевірки його патентоздатності зумовлює високу ймовірність судового оскарження, що інтенсифікує непродуктивну діяльність особливих суб'єктів. З'ясовано, що становлення і функціонування вітчизняного ринку ІВ вирізняють хаотичність, відсутність системних зв'язків між головними

суб'єктами комерціалізації та брак державної підтримки й недостатній захист ОПВ, а комерціалізація ІВ набула здебільшого випадкового характеру через численні ризики, які не дають змоги патентовласникам упровадити у господарський обіг потенційно конкурентоспроможні ОПВ.

Таблиця 1

Динаміка надходження заявок та видачі патентів
на винаходи і корисні моделі в Україні, 2004–2014 рр.

Кількість поданих заявок / отриманих патентів												
Показник	Роки											2014/ 2004, %
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
<i>Винаходи</i>												
Надійшло заявок	5778	5592	5930	6163	5697	4815	5310	5247	4944	5418	4813	↓16,7
За національною процедурою	4356	3842	3788	3766	3149	2681	2810	2926	2834	3132	2676	↓38,6
від національних заявників	4086	3535	3472	3440	2823	2436	2551	2640	2483	2855	2456	↓39,9
від іноземних заявників	270	307	316	326	326	245	259	286	351	277	220	↓18,5
За процедурою РСТ	1422	1750	2142	2397	2548	2134	2500	2321	2110	2286	2137	↑50,3
в т.ч. від нац. заявників	4	3	2	–	2	–	2	1	1	3	1	↓75
Зареєстровано патентів	2838	3433	3698	4058	3832	4002	3874	4061	3405	3635	3319	↑10,6
на ім'я національних заявників	1669	2175	2495	2618	2399	2395	2034	1902	1557	1743	1701	↑1,9
на ім'я іноземних заявників	1169	1262	1203	1440	1433	1607	1840	2159	1848	1892	1618	↑38,4
Кількість чинних патентів	32438	28568	26929	24651	24617	24773	25276	25394	26183	↓19,3*
Кількість використаних винаходів у господарській діяльності	2911	2803	2598	2161	917	1806	1270	1218	1808	↓37,9*
<i>Корисні моделі</i>												
Надійшло заявок	5232	7286	8171	8870	9600	9208	10679	10473	10229	10175	9384	↑79,4
За національною процедурою	8163	8866	9591	9199	10670	10425	10224	10152	9373	↑14,8*
від національних заявників	5141	7156	8027	8745	9450	9066	10527	10285	10030	9977	9242	↑79,8
від іноземних заявників	91	130	144	125	141	133	142	140	194	175	131	↑44,0
За процедурою РСТ	8	4	9	9	9	12	5	23	11	↑37,5*
в т.ч. від національних заявників	2	–	–	1	1	–	–	–	1	...
Зареєстровано патентів	1853	7467	8268	9215	9282	8391	9405	10291	9951	10137	9196	↑396,3
на ім'я національних заявників	1811	7341	8127	9094	9139	8270	9261	101108	9800	9946	9015	↑397,8
на ім'я іноземних заявників	42	126	141	121	143	121	144	183	151	191	181	↑331,0

Джерело: складено та розраховано автором за даними річних статистичних звітів Державної служби інтелектуальної власності України.

* – 2014/2006 р.; (...) – відомості відсутні.

У роботі відзначено такі головні особливості ринку ІВ в Україні:

- світові тенденції зростання кількості патентних заявок удвічі з початку ХХІ ст. із одночасним збільшенням у понад три рази доходів від роялті та ліцензійних платежів свідчать про зростання ролі ІВ; відмічено динамічне здорожчання результатів науково-технічної та інтелектуальної діяльності; в Україні спостерігається спадна тенденція винахідницької активності з домінуванням охоронних документів на корисні моделі, а не винаходи, що засвідчує обмеженість власних ресурсів винахідників для покриття усіх витрат на отримання ОПВ за міжнародною і національною процедурою;

- наявність значного науково-технічного потенціалу (Україна входить до ТОП-25 країн світу за кількістю патентних заявок від резидентів у розрахунку на 100 млрд дол. у ВВП) свідчить про передумови активзації інноваційної діяльності при забезпеченні відповідних сприятливих умов;

- зростаюча динаміка кількості поданих заявок на винаходи за міжнародною процедурою від іноземних заявників ($\uparrow 50,3\%$) та стрімкі тенденції до реєстрації патентів на корисні моделі від іноземних заявників ($\uparrow 331\%$ порівняно з 2004 р.) характеризує активізацію діяльності іноземних виробників наукоємної продукції на українському ринку й актуалізує запровадження ефективних інструментів підтримки вітчизняних виробників наукоємної продукції на національному ринку;

- на противагу розвиненим країнам світу, де відбувається щорічне збільшення частки витрат на ДіР у ВВП та зростання кількості наукових установ і чисельності науково-технічних працівників, в Україні *усталена тенденція зниження наукоємності ВВП* (від $1,87\%$ у 1991 р. до $0,66\%$ у 2014 р.) та зменшення кількості організацій, що виконують ДіР на 25% за останні п'ятнадцять років з одночасним скороченням чисельності наукових працівників за основним місцем роботи (від 300 тис. у 1991 р. до 77 тис. у 2013 р.);

- системні ризики, висока вартість впровадження ОПВ у господарський обіг, недостатній розвиток інноваційної інфраструктури та відсутність міжсуб'єктної взаємодії зумовили низький рівень економічної реалізації наявного інтелектуального доробку – в Україні комерціалізовано лише кожен чотирнадцятий винахід.

З'ясовано, що факторами, які гальмують чи взагалі унеможливають процес комерціалізації ІВ в Україні, є: недостатній захист ОПВ; високі економічні ризики комерціалізації й несформованість економічних компетенцій суб'єктів інноваційної діяльності; тривалий період повернення інвестицій; непродуктивна діяльність патентних тролей; відсутність ефективної інноваційної інфраструктури; необхідність додаткового доопрацювання ОПВ перед виходом на ринок; високий рівень конкуренції з боку іноземних розробок та брак інформації щодо ринкових потреб. Виявлено, що непродуктивна діяльність патентних тролей здатна порушити інноваційний мікроклімат організації, мультиплікувати інноваційні ризики та спричинити гальмування всіх процесів комерціалізації наукоємної продукції.

Аргументовано, що недостатній рівень комерціалізації та захисту ОПВ, некваліфіковане управління ІВ на макро- і мікрорівнях актуалізує необхідність запровадження комплексу інструментів державного регулювання, що направлені на активізацію міжсуб'єктної взаємодії та мінімізацію ризиків на всіх етапах життєвого циклу ОПВ. Виявлення та систематизація основних факторів, що впливають на комерціалізацію ОПВ, дало змогу з'ясувати основні напрями державної підтримки

процесів комерціалізації ОПВ. Зважаючи на активізацію діяльності патентних тролей та специфічні особливості їх діяльності в Україні, обґрунтовано необхідність запровадження спеціального суду з прав ІВ та аргументовано необхідність розробки ефективного захисту ОПВ на всіх етапах їх життєвого циклу.

У третьому розділі “Формування механізму державного регулювання комерціалізацією інтелектуальної власності в Україні” аргументовано необхідність запровадження страхових заходів захисту ОПВ в Україні, запропоновано організаційно-методичні заходи вдосконалення державного регулювання комерціалізацією ІВ в Україні з урахуванням прогресивної практики розробки та впровадження ефективних інструментів державного впливу на активізацію сфери ІВ.

Обґрунтовано, що наявність в Україні потужного науково-технічного потенціалу з високим рівнем досягнень у розробці потенційно конкурентоспроможних ОПВ для успішного проходження етапу комерціалізації потребує як додатково залучених ресурсів та зусиль, так і актуалізує питання особливого захисту ОПВ. Водночас навіть за умов ефективної комерціалізації, коли обсяг продажів та прибутки починають зростати, має місце ризик втрати значної частини прибутку через непродуктивну діяльність патентних тролей. Аналіз отриманих теоретичних результатів і практичних аспектів дослідження дали змогу аргументувати необхідність запровадження страхових заходів захисту ОПВ. Запропоновано етапи вибору методу мінімізації ризику, пов'язаного з використанням ОПВ, та матрицю вибору оптимального рішення щодо зниження ризику (рис. 2), що систематизовано у табличному вигляді прийняття рішення мінімізації ризику.

Ступінь ризику

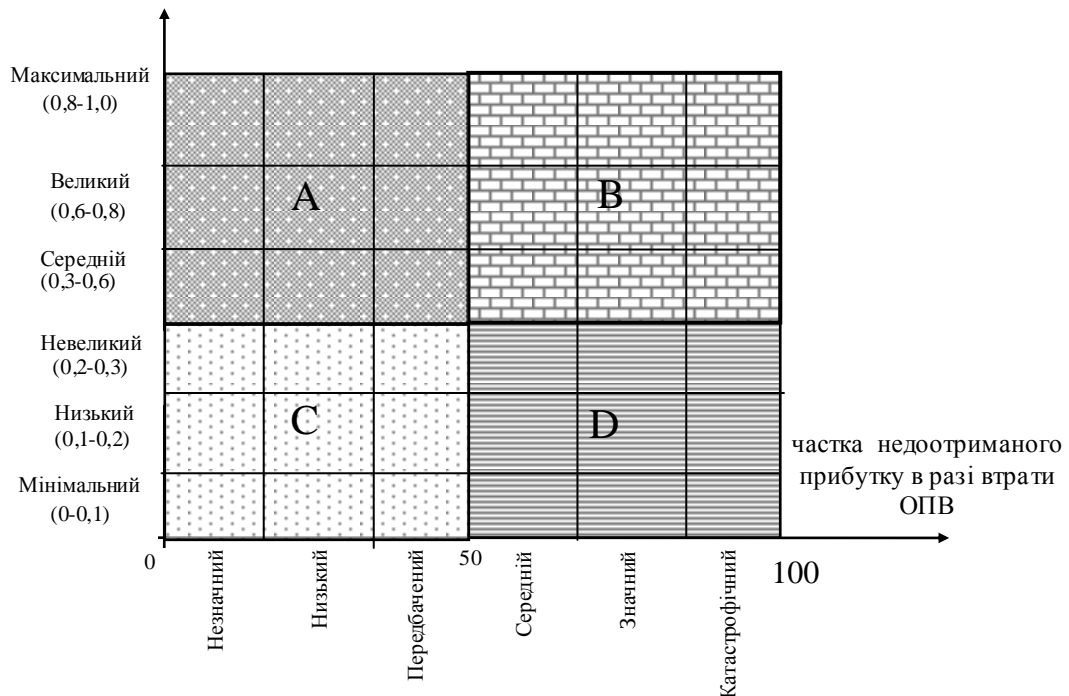

Рис. 2. Матриця вибору оптимального рішення щодо зниження ризиків під час комерціалізації об'єктів промислової власності

Джерело: розроблено автором

Аргументовано, що запровадження державних субсидованих страхових премій має активізувати взаємодію між суб'єктами комерціалізації ОПВ та сприятиме стимулюванню процесів впровадження ОПВ у господарський обіг.

Обґрунтовано, що визначені чинним законодавством непрямі методи підтримки інноваційної діяльності, які через численні ризики та тривалий період окупності інноваційного проекту (до 20 років), є малоефективними і мають декларативний характер. З'ясовано, що для активізації процесу комерціалізації ІВ, зважаючи на наявність в Україні потужного науково-технічного потенціалу та 26 тис. чинних патентів на винаходи, доцільним є запровадження грантової допомоги комерціалізації пріоритетних ОПВ, що передбачає цільове державне фінансування суб'єктів комерціалізації ОПВ і має стати головним стимулом для потенційних суб'єктів комерціалізації до акумулювання ними фінансових ресурсів для економічної реалізації ОПВ. Запропоновано теоретико-методичне забезпечення вибору інструментів державного регулювання комерціалізацією інтелектуальної власності на основі багатofакторної імітаційної моделі із стохастичними сітками.

Реалізацію державної політики у сфері ІВ покладено на Державну службу інтелектуальної власності України. За результатами аналізу її діяльності виявлено, що серед наявних структурних підрозділів цього державного органу немає жодного, який би сприяв комерціалізації ОПВ. Обґрунтовано доцільність запровадження відділу комерціалізації ОПВ як одного зі структурних підрозділів Державної служби інтелектуальної власності України, що має стати з'єднувальною ланкою між науковими установами, підприємствами та технопарками, які готові забезпечити комерціалізацію ОПВ. Для залучення до процесу комерціалізації зацікавлених суб'єктів (інвесторів, в т.ч. венчурних, підприємств, технопарків та інших суб'єктів) запропоновано створення віртуальної платформи, на якій мають будуть розміщені ОПВ, що потребують комерціалізації, залежно від пріоритетності, дохідності та ризиковості.

Виявлено, що за допомогою ефективної реалізації таких державних функцій, як акумулювання засобів на наукові дослідження та інновації, координації інноваційної діяльності, визначення загальних стратегічних орієнтирів інноваційних процесів за допомогою форсайтних досліджень, уможлиблюється реалізація стратегічних завдань активізації кооперації та взаємодії різноманітних інститутів і суб'єктів. Актуалізується необхідність проведення цілеспрямованої та збалансованої державної політики у таких напрямках, як створення попиту на продукти ІВ шляхом механізму державних закупівель; стимулювання інноваційної діяльності та заохочення конкуренції, запровадження страхових субсидій та грантового фінансування комерціалізації пріоритетних ОПВ, розширення комплексу стимулів фіскального характеру; сприяння формуванню інноваційної інфраструктури, що активізує міжсуб'єктну взаємодію на ринку ІВ та підвищить суспільний статус інноваційної діяльності. Відтак держава має стати найбільш зацікавленим учасником інноваційного процесу, головним замовником і каталізатором процесів комерціалізації ОПВ.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення й запропоновано нове вирішення науково-прикладного завдання поглиблення теоретичних положень, методичного забезпечення і розробки практичних рекомендацій з удосконалення державного регулювання комерціалізацією об'єктів права інтелектуальної власності в Україні. Це дало змогу обґрунтувати такі висновки:

1. Виявлено, що інтелектуальна власність постає іманентним базисом інноваційного розвитку, визначальним чинником якого є ефективна реалізація наявного науково-технічного та інтелектуального потенціалу, що уможлиблюється завдяки комерціалізації об'єктів промислової власності – визначального й водночас найризиковішого етапу їх життєвого циклу.

2. На основі узагальнення наукових підходів до трактування та уточнення поняття “комерціалізація” визначено головні форми комерціалізації ІВ, такі як: власне виробництво, старт-ап, спін-офф, промислова кооперація, ліцензування, відчуження майнових прав. Урівноманітнення економічних взаємовідносин між суб'єктами комерціалізації ІВ залежно від обраної форми впровадження ОПВ у господарський обіг об'єктивізує необхідність задоволення інтересів всіх її суб'єктів, а для реалізації етапу комерціалізації ІВ – потребує додаткових інструментів державного регулювання, що мають бути направлені на активізацію міжсуб'єктної взаємодії та мінімізацію ризиків на всіх етапах життєвого циклу ОПВ.

3. У провідних країнах світу активізація процесів комерціалізації ІВ відбулась завдяки запровадженню ефективних інструментів державного регулювання, які спрямовані на актуалізацію економічної реалізації ОПВ. Виявлено, що сприятливе середовище функціонування суб'єктів комерціалізації ОПВ, прийняття ними рішення щодо комерціалізації та вибір відповідної форми впровадження ОПВ у господарський обіг зумовлені різноманіттям інструментів прямого та непрямого впливу держави як головного регулятора економічних взаємовідносин суб'єктів комерціалізації ІВ та каталізатора міжсуб'єктних взаємодій у сфері ІВ.

4. В Україні наявний величезний інтелектуальний та науково-технічний потенціал, проте низка негативних чинників (скорочення фінансування, відсутність інфраструктури, вплив інтелекту та значні ризики у процесах комерціалізації) зумовили низький рівень залучення до господарського обігу результатів науково-технічної діяльності – лише 6,9% від наявного в Україні портфеля ОПВ. Вітчизняні винахідники та науково-дослідні установи не володіють необхідними фінансовими та матеріально-технічними ресурсами, що потрібні для впровадження результатів їх наукової та інтелектуальної діяльності у промисловий сектор національної економіки. Положення чинних нормативно-правових актів України, які покликані регулювати ринок ІВ, не мають системного характеру, не містять чітких регуляторних механізмів для активізації процесів комерціалізації ОПВ. Через відсутність законодавчо врегульованих норм, які були б спрямовані на подолання та мінімізацію ризиків, що супроводжують ОПВ упродовж усього їх життєвого циклу, актуалізується необхідність розробки і запровадження ефективних інструментів і заходів державного регулювання сфери ІВ.

5. Ідентифіковано і систематизовано ризики комерціалізації ОПВ в Україні, серед яких виділено маркетингові, прогностичні, управлінські, інвестиційні, виробничі та фінансові. Їх мінімізація потребує запровадження системного та комплексного

управління на всіх етапах комерціалізації ОПВ із залученням відповідних фахівців та експертів. Визначено недоліки існуючого методичного інструментарію оцінювання ОПВ, обґрунтовано необхідність його вдосконалення з позицій врахування форми та економічних інтересів усіх суб'єктів комерціалізації, що на відміну від існуючого інструментарію забезпечить підвищення об'єктивності та комплексності процедури оцінювання ОПВ.

6. Виявлення та систематизація основних факторів, що впливають на комерціалізацію ІВ на мікро- та макроекономічному рівнях у контексті таких складових, як сучасний стан нормативно-законодавчої бази у галузі ІВ, державне замовлення високотехнологічної продукції, формування і підтримка інноваційної інфраструктури, діяльність патентних тролей, маркетингові можливості, державне субсидювання та підтримка інноваційних проектів, надало змогу з'ясувати всю сукупність чинників прямої та опосередкованої дії, що здійснюють вплив на вітчизняних суб'єктів комерціалізації ОПВ. Зважаючи на велику кількість судових суперечок у сфері ІВ та особливий характер непродуктивної діяльності патентних тролей, обґрунтовано доцільність приведення у відповідність законодавства України з міжнародними угодами, запровадження єдиного спеціального суду з прав ІВ, що забезпечить ефективний захист від несанкціонованого використання ОПВ. Запропоновано алгоритм вибору методу мінімізації ризику, який унаочнено у вигляді матриці прийняття оптимального рішення щодо його зниження залежно від ступеня та наслідків реалізації ризику, пов'язаного з використанням ОПВ. Аргументовано доцільність запровадження в Україні страхових заходів захисту ІВ, що сприятиме активізації міжсуб'єктної взаємодії у сфері ІВ.

7. На основі проведеного аналізу сучасного стану і проблем комерціалізації ІВ в Україні встановлено, що у сучасній практиці розгортання державного стимулювання інноваційної діяльності переважають непрямі інструменти державного впливу, яким притаманний здебільшого декларативний характер. Існуючі інструменти не враховують специфічні ризики комерціалізації ОПВ, відтак потенційні суб'єкти комерціалізації не мають гарантій і стимулів до економічної реалізації ОПВ. Аргументовано доцільність запровадження в Україні прямих інструментів державного регулювання комерціалізацією ІВ у вигляді грантової підтримки. Вдосконалено теоретико-методичне забезпечення вибору інструментів державного регулювання комерціалізацією ІВ за допомогою застосування багатфакторної стохастичної моделі, в якій передбачено врахування пріоритетності ОПВ для національного господарства, рівня ризиковості та сукупності інших унікальних особливостей ІВ, що дасть змогу активізувати процеси комерціалізації ІВ відповідно до визначених національних стратегічних пріоритетних напрямів інноваційної діяльності.

8. Запропонована імітаційна модель із стохастичними сітками уможливить структурування різноманітних альтернатив майбутніх напрямів розвитку комерціалізації ОПВ. З'ясовано, що для активізації процесів впровадження у господарський обіг перспективних ОПВ, що потенційно конкурентоспроможні на світових ринках, необхідним є врахування результатів форсайтних досліджень та маркетингових оцінок розвитку світового ринку наукоємної продукції при формуванні стратегічних орієнтирів та пріоритетних напрямів інноваційного розвитку в Україні на 2021–2031 рр. Реалізація запропонованих заходів сприятиме створенню в Україні економічних, правових та організаційних умов для економічної реалізації ОПВ.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія:

1. Жилінська О. І. Управління інтелектуальною власністю: аспекти страхового захисту / О. І. Жилінська, А. О. Вікулова // Менеджмент у ХХІ сторіччі: методологія і практика : [кол. монографія]. – Полтава : СІМОН. – 2015. – С. 236–250 (1,01 д. а., з яких особисто автору належить 0,5 д.а. – запропоновано матрицю вибору оптимального рішення мінімізації ризику, що пов'язаний з використанням ОПВ).

У наукових фахових виданнях:

2. Вікулова А. О. Особливості стратегічного управління об'єктами права інтелектуальної власності в організації / А. О. Вікулова // Проблеми науки. – 2013. – № 1. – С. 37–43 (0,53 д. а.).

3. Вікулова А. О. Проблеми комерціалізації результатів інноваційної діяльності ВНЗ України / А. О. Вікулова // Формування ринкової економіки в Україні : [зб. наук. праць]. – Львівський національний університет імені Івана Франка, 2013. – Вип. 29. – Ч. I. – С. 64–68 (0,34 д. а.).

4. Вікулова А. О. Проблеми комерціалізації інтелектуальної власності в Україні: стан, порівняння, перспективи / А. О. Вікулова // Формування ринкової економіки в Україні : [зб. наук. праць]. – Львівський національний університет імені Івана Франка, 2014. – Вип. 31. – Ч. I. – С. 124–128 (0,48 д. а.).

5. Вікулова А. О. Інтелектуальна власність як об'єкт комерціалізації / А. О. Вікулова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2015. – Вип. 11. – С. 22–28 (0,87 д. а.).

6. Вікулова А. О. Економічні взаємовідносини між суб'єктами комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності / А. О. Вікулова // Вісник Одеського національного університету. Серія “Економіка”. – 2015. – Т. 20. – Вип. 4. – С. 40–44 (0,56 д. а.).

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз:

7. *Vikulova A. State incentive of commercialization of intellectual property / A. Vikulova // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2013. – Вип. 152. – С. 77–83 (1,14 д. а.) RSCI, RePEc, Index Copernicus, Science Index, Microsoft Academic Search, ROAR.*

8. *Вікулова А. О. Патентные “паразиты” инновационного развития / А. О. Вікулова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2014. – Вип. 161. – С. 82–86 (0,65 д. а.) RSCI, RePEc, Index Copernicus, Science Index.*

9. *Вікулова А. О. Аспекти державного регулювання комерціалізації інтелектуальної власності / А. О. Вікулова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2013. – Вип. 145. – С. 61–63 (0,31 д. а.) RSCI, RePEc, Index Copernicus, Science Index.*

10. *Жилінська О. І. Страхування інтелектуальної власності: світові тенденції та перспективи для України / О. І. Жилінська, А. О. Вікулова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2014. – Вип. 156. –*

C.19–25 (0,82 д.а., з яких особисто автору належить 0,41 д.а. – визначено прикладні аспекти страхування ІВ) *RSCI, RePEc, Index Copernicus, Science Index*.

11. *Netreba I. Risks of Marketing Research at the Stage of Create Intellectual Property Rights / I. O. Netreba, A. O. Vikulova // Journal L'Association 1901 "SEPIKE". – Poitiers, France. – 2014. – №6. – P. 134–136 (0,32 д.а., з яких автору належить 0,16 д.а. – систематизовано маркетингові ризики на етапі створення ОПІВ) Index Copernicus.*

У матеріалах наукових і науково-практичних конференцій

та в інших виданнях:

12. *Vikulova A. The Objective Need, Role and Risks of Marketing Research to Determine the Effectiveness of Market Trends / A. O. Vikulova // The Genesis of Genius The International Scientific and Practical Congress of Economists and Lawyers : professional scientific publication, ed. dep : Basel (Switzerland), 2014. – Vol. 1. – С. 54–59 (0,35 д.а.).*

13. *Vikulova A. Requirement for Government Regulation of the Commercialization Process of Intellectual Property in Ukraine / A. O. Vikulova // Innovations in Science, Technology and the Integration of Knowledge : The collection International scientific-practical conference. – London, 2014. – P. 100–105 (0,33 д.а.).*

14. *Vikulova A. The Influence Factors to the Formation of Intellectual Property Management System / A. Vikulova // Socio-economic Aspects of Economics and Management : Collection of scientific articles. Vol. 2 – Aspekt Publishing, Taunton, MA, United States of America, 2015. – P. 295–299 (0,34 д.а.).*

15. *Vikulova A. Problems Increasing Effectiveness Commercialization Intellectual Property in Ukraine / A. Vikulova // Modern Tools of the Economy. Modernization. New alternatives : Proceedings International scientific Congress. – Vienna, 2013. – P. 97–100 (0,20 д.а.).*

16. *Vikulova A. Commercialization Strategies of Research and Development (Possible Partners and Market Entry Barriers) / A.O. Vikulova // International scientific and practical congress "The Unification of Economists and Lawyers – is a Key to the New Stage of Development. Publication of scientific papers. – Bern, 2013. – P. 182–185 (0,26 д.а.).*

17. *Vikulova A.O. Impact assessment of the innovation enterprises' expenses on the economic growth in Ukraine / Vikulova A.O., Prylutska I.A. // East West Association for Advanced Studies and Higher Education: proceedings of the 1st European Conference on Innovations in Technical and Natural Sciences. – Vienna, 2014. – P. 112–117 (0,19 д.а., з яких автору належить 0,1 д.а. – з'ясовано вплив інноваційних підприємств на економічне зростання в Україні).*

18. *Vikulova A.O. The identification objects of intellectual property for future commercialization / A.O. Vikulova // Zbior raportow naukowych "Najnowsze badania naukowe. Teoria, praktyka". – Poznan, 2015. – P. 84–85 (0,12 д.а.).*

19. *Виколова А.О. Интеллектуальная собственность как объект стратегического управления / А.О. Викулова // Актуальные проблемы менеджмента: формирование эффективных систем и процессов стратегического управления: Материалы научно-практ. конф. – СПб: ОЦЭиИ, 2013. – С. 196–198 (0,20 д.а.).*

20. *Викулова А.О. Коммерциализация интеллектуальной собственности как основа обеспечения инновационного развития / А.О. Викулова // Формирование экономического потенциала субъектов хозяйственной деятельности: макро- и микро-*

уровень : материалы XXIII Междунар. научно-практ. конф. для студентов, аспирантов и молодых ученых. – М., 2014. – С. 71–74 (0,20 д. а.).

21. *Викулова А. О.* Проблемы государственного регулирования коммерциализацией интеллектуальной собственностью / А.О. Викулова // Сборник материалов международной научно-практ. конф. “Интеллектуальная собственность: взгляд в будущее”. – М., 2013. – С. 117–125 (0,42 д. а.).

22. *Викулова А.О.* Інтелектуалізація інноваційних процесів: теоретичний та прикладний аспект / А.О. Вікулова // Матеріали міжнар. науково-практ. конф. “Інноваційна теорія Йозефа Шумпетера: сучасне звучання економічних та управлінських ідей”. – К., 2012. – С. 262–265 (0,21 д. а.).

23. *Викулова А.О.* Міжнародний досвід комерціалізації інновацій / А.О. Вікулова // Шевченківська весна 2013: Економіка: Матеріали міжнар. науково-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених / За заг. ред. проф. В.Д. Базилевича. – К., ДП “Прінт-Сервіс”, 2013. – Вип. XI. – С. 359–361 (0,19 д. а.).

24. *Викулова А.О.* Проблеми комерціалізації потенційно конкурентоздатних винаходів України / А.О. Вікулова // Матеріали міжнар. науково-практ. конф. “Менеджмент у XXI сторіччі: методологія і практика: збірник наук. пр. – Полтава : видавець Шевченко Р. В., 2013. – С. 383–385 (0,17 д. а.).

25. *Викулова А.О.* Роль держави у формуванні інноваційно-інвестиційної моделі розвитку національної економіки / А.О. Вікулова // Фінанси інституційних секторів економіки України: стан, тенденції розвитку, практика реформування: матеріали науково-практичної конференції: [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: www.econom.univ.kiev.ua/GS/23032014/Tezi_konferentsiyi.pdf. – С. 103–104 (0,11 д. а.)

26. *Жилінська О. І.* Світові тенденції страхування інтелектуальної власності / О. І. Жилінська, А. О. Вікулова // Грудневі читання – 2013 : зб. тез доповідей міжнар. науково-практ. конф. – За заг. ред. проф. В. Д. Базилевича. – К.: Логос, 2013. – Т. 1. – С. 214–217 (0,21 д. а., з яких автору належить 0,1 д. а. – визначено прикладні аспекти страхування інтелектуальної власності).

27. *Викулова А. О.* Фінансовий аспект комерціалізації інтелектуальної власності / А. О. Вікулова // Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України: зб. матер. X міжнар. науково.-практ. конф. – К., 2013. – С. 368–374 (0,24 д. а.).

28. *Викулова А. О.* Державне регулювання інноваційної сфери: імператив трансформації / А. О. Вікулова // Економіка країни: стан, досягнення та перспективи подальшого співробітництва з країнами ЄС: матеріали міжнар. науково-практ. конф. – Одеса, 2014. – С. 61–63 (0,23 д. а.).

29. *Кодинець А. О.* Економіко-правовий аспект захисту від патентного тролінгу / А. О. Кодинець, А. О. Вікулова // Об'єднані наукою : перспективи міждисциплінарних досліджень : Матеріали круглого столу: 10–11 листопада 2014 р. – К. : ВПЦ “Київський університет”, 2014. – С. 76–78 (0,13 д. а., з яких особисто автору належить 0,1 д. а. – визначено економічний аспект захисту від патентного тролінгу).

30. *Жилінська О. І.* Формування професійних компетенцій у навчальній дисципліні “Страхування інтелектуальної власності” / О. І. Жилінська, А. О. Вікулова // Інноваційний ресурс страхового ринку в сучасних умовах: Збірник тез доповідей X

міжнар. науково-практ. конф. – За заг. ред. проф. В. Д. Базилевича. – К. : Логос, 2014. – Вип. X, Том 1. – С. 232–235 (0,27 д. а., з яких особисто автору належить 0,14 д. а. – визначено професійні компетенції фахівця зі страхування інтелектуальної власності).

31. *Vikulova A.* The Identification Objects of Intellectual Property for Future Commercialization / A.O. Vikulova // Zbior raportow naukowych [“Najnowsze badania naukowe. Teoria, praktyka”], 30.03–31.03.2015. – Poznan, 2015. – P. 84–85 (0,12 д. а.).

32. *Вікулова А. О.* Особливості вибору форми охорони об'єктів права інтелектуальної власності для подальшої комерціалізації / А. Вікулова // Матеріали VIII Міжнар. науково-практ. конф. “Актуальні питання економічних наук”. – Запоріжжя, 2015. – С. 85–89 (0,24 д. а.).

33. *Вікулова А. О.* Державна політика регулювання комерціалізацією об'єктів права інтелектуальної власності в контексті міждисциплінарної інтеграції / А. О. Вікулова // Матеріали II Всеукр. науково-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених “Об'єднані наукою: перспективи міждисциплінарних досліджень”. – К., 2015. – С. 62–64 (0,11 д. а.).

АНОТАЦІЯ

Вікулова А. О. Державне регулювання комерціалізацією інтелектуальної власності в Україні. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України. – Київ, 2015.

У дисертаційній роботі розроблено організаційні заходи вдосконалення державного регулювання комерціалізацією інтелектуальної власності в Україні. Проаналізовано особливості комерціалізації інтелектуальної власності як економічної категорії та розкрито її роль у системі інноваційного розвитку національної економіки. Досліджено організаційні аспекти становлення державного регулювання комерціалізацією інтелектуальної власності у провідних країнах світу. Виявлено сучасні тенденції, ризики та фактори впливу на комерціалізацію інтелектуальної власності в Україні. Аргументовано запровадження страхових заходів захисту ОПВ як провідного чинника активізації процесів комерціалізації інтелектуальної власності у національній економіці. Запропоновано матрицю вибору оптимального рішення щодо зниження ризику, пов'язаного з використанням об'єкта права інтелектуальної власності. Запропоновано теоретико-методичне забезпечення вибору інструментів державного регулювання комерціалізацією інтелектуальної власності на основі багатофакторної стохастичної моделі.

Ключові слова: інтелектуальна власність, комерціалізація, життєвий цикл об'єкта промислової власності, державне регулювання, ризики комерціалізації, страхування інтелектуальної власності, інноваційний процес, суб'єкти ринку інтелектуальної власності.

АННОТАЦИЯ

Викулова А.О. Государственное регулирование коммерциализацией интеллектуальной собственности в Украине. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко Министерства образования и науки Украины. – Киев, 2015.

В диссертационной работе разработаны организационные меры совершенствования государственного регулирования коммерциализацией интеллектуальной собственности в Украине. Проанализированы особенности коммерциализации интеллектуальной собственности как экономической категории и раскрыта её роль в системе инновационного развития национальной экономики. Исследованы организационные аспекты становления государственного регулирования коммерциализацией интеллектуальной собственности в ведущих странах мира. Выявлены современные тенденции, риски и факторы влияния на коммерциализацию интеллектуальной собственности в Украине. Аргументировано введение страховых мер защиты ОПС как ведущего фактора активизации процессов коммерциализации интеллектуальной собственности в национальной экономике. Предложена матрица выбора оптимального решения по снижению риска, связанного с использованием объекта права интеллектуальной собственности. Предложено теоретико-методическое обеспечение выбора инструментов государственного регулирования коммерциализацией интеллектуальной собственности на основе многофакторной стохастической модели.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, коммерциализация, жизненный цикл объекта промышленной собственности, государственное регулирование, риски коммерциализации, страхование интеллектуальной собственности, инновационный процесс, субъекты рынка интеллектуальной собственности.

SUMMARY

Vikulova A. O. The government regulation of the commercialization of intellectual property in Ukraine. – The manuscript.

The thesis for the degree of Candidate Science (Economics) in the specialty 08.00.03 – Economics and National Economy Management. – Taras Shevchenko National University of Kyiv of the Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kyiv, 2015.

This thesis outlines the theoretical and methodological support and organizational measures of state regulation for the commercialization of intellectual property in Ukraine. The study analyzes features of the commercialization of intellectual property (IP) as an economic category, discloses the role and place of the commercialization in an innovative development of the national economy and undertakes a research into organizational aspects of the formation of state regulation of the commercialization of IP property in leading countries. The study identifies modern trends, risks and their impact on commercialization of IP in Ukraine. The first chapter deals with theoretical principles of the state regulation of the commercialization of IP. The commercialization is studied as the main stage of the industrial property life cycle, economic relations among actors of the commercialization of IP, tools of government regulation of IP commercialization in the developed countries. The second chapter examines special aspects of the Ukrainian commercialization of IP in the context of

worldwide trends. The thesis ascertains the baseline study and economic aspects of inventive activity of Ukraine, the economic nature of risk in the commercialization process of IP rights and main factors that influence the commercialization process of IP. The third chapter is devoted to development of a mechanism for government regulation of the commercialization of IP in Ukraine.

Regardless of the chosen form of commercialization, the interests of all its subjects are seem to be met, while the implementation phase of the IP commercialization requires an attraction of additional state regulation tools, targeted at strengthening cooperation among the subjects and the minimizing risks at all stages of the IP life cycle. It was found that the favorable environment for performance of the subjects of IP commercialization, their decision-making as regards the commercialization and selection of appropriate forms of IP for its implementation into economic turnover are owing to the variety of tools of direct and indirect influence of the state that acts as the main regulator of economic relations among subjects of IP commercialization and a catalyst for inter-subjects interaction in this area. The provisions of the acting legal acts of Ukraine, which are designed to regulate the IP market, have been found lacking a systemic nature and do not containing clear regulatory mechanisms of the state to enhance the processes of IP commercialization.

The study has also exposed the shortcomings of the existing methodological tools for IP evaluation, substantiated the need for their improvement from the standpoint of forms and economic interests of all subjects of commercialization, that unlike the existing tools that enhance objectivity and comprehensiveness of the IP evaluation procedures.

A feasibility of introducing insurance IP protection measures, an integral part of which should be intensification of subjective interaction among actors in the IC market and that will stimulate processes of the commercialization industrial property. The available government regulation tools have been found to overlook the specific risks at the IP commercialization. An improved theoretical and methodological apparatus is suggested for the selection of the tools of state regulation for the IP commercialization through the use of multi-factor stochastic model that takes into consideration the IP priority for the national economy, the level of risk, and a host of other unique features of the IP that will enhance its commercialization in accordance with the definition of the strategic priorities of innovation activity of Ukraine. It argued that to enhance the implementation of the processes in the economic turnover OPS promising that globally competitive, it is necessary taking into account the results of foresight studies and marketing estimates the global market of high-tech products in the formation of strategic guidelines and priorities for innovation development in Ukraine for 2021–2031.

This study shows that at working out strategic guidelines and priorities for innovation development in Ukraine and with an intention to enhance implementation of the prospective industrial property competitive in the world markets in the economic turnover, one must take into account the outcomes of the foresight studies and marketing estimates of the developments in the global market of high technology products.

Keywords: intellectual property, commercialization, life cycle of industrial property rights, government regulation, commercialization risks, insurance of intellectual property, innovation process, market actors of intellectual property.